

Cechy charakterystyczne szkół w krajach Południa

W partnerstwie szkół podejmujemy współpracę ze szkołą z innego kontynentu, oczywiście jest więc, że zarówno warunki naszej pracy jak i system funkcjonowania obu szkół będzie się różnił. Z pewnością, podczas poznawania się, zauważymy również wiele podobieństw w funkcjonowaniu szkoły, życia uczniów, pracy pedagoga. Zachęcamy do zastanowienia się nad tym, jak wykorzystać te podobieństwa. W tej części przedstawiamy cechy charakterystyczne systemów edukacyjnych w krajach Południa, z uwzględnieniem różnic między naszym modelem a ich. Poznanie okoliczności w jakich pracuje partnerska szkoła ułatwi nam współpracę, pozwoli odpowiednio reagować, podejmować właściwe decyzje i uniknąć ewentualnych nieporozumień.

Poniżej opisane przypadki dotyczą szkół publicznych i znacznej części prywatnych, szczególnie na obszarach wiejskich. Sytuacja jest diametralnie różna jeśli mówimy o placówkach prywatnych, sponsorowanych, z wysokim czesnym lub międzynarodowych. Tam szkolne życie i warunki pracy w niczym nie ustępują warunkom w polskich szkołach a czasem znacznie je przewyższają. Styl i poziom życia uczniów wywodzących się z klasy średniej w Kapsztadzie (RPA), i warunki w szkole znacznie bardziej przypominają szkoły i życie krajów takich jak Szwecja, czy Niemcy niż Polska.

RODZAJE SZKÓŁ – PAŃSTWOWE, PRYWATNE, MIĘDZYNARODOWE

Szkoła i nauczyciele cieszą się w krajach Południa wielkim szacunkiem. Zawód nauczyciela jest bardzo poważany, dzieci przykładają się do nauki, wierząc że dostęp do edukacji ozna-

cza lepszą przyszłość. Wiąże się to z faktem, że do niedawna szkoła była dobrem niedostępnym dla większości populacji. Wykształcenie zdobywali ci, których rodziny było na to stać – a więc osoby z rodzin zamożnych bo już wykształconych. Co roku na kontynencie afrykańskim przybywa krajów, które wprowadzają bezpłatną edukację na poziomie podstawowym. Tylko nieliczne kraje stać na to, by finansować edukację na poziomie gimnazjum czy szkoły średniej. Do takich wyjątków należy np. Ghana czy Uganda, gdzie funkcjonuje kilkaset placówek na poziomie ponadpodstawowym finansowanych z budżetu państwa. Oznacza to, że większość rodzin musi płacić za naukę dzieci, rodzina wybiera więc tańszą – gorszą szkołę, lub posyła dzieci do drobnych prac by móc opłacić czesne w szkole. Szkoły międzynarodowe są często prywatne, czesne jest bardzo wysokie i zazwyczaj uczęszczają do nich dzieci miejscowych elit lub dzieci z rodzin dyplomatów. Te szkoły mają wysoki standard techniczny, są bogato wyposażone w pomoce techniczne (np. nowoczesne komputery i nieograniczony dostęp do internetu).

PROGRAM NAUCZANIA

Program jest wzorowany lub też wprost kopiowany z systemów edukacyjnych byłych kolonizatorów. W większości krajów przeważa więc brytyjski lub francuski ewentualnie hiszpański model programu nauczania. Jeśli współpracowaliśmy już wcześniej ze szkołą z Francji, Hiszpanii lub Wielkiej Brytanii można wykorzystać te doświadczenia.

W ostatnich latach ministerstwa edukacji podejmują próby dostosowywania programów nauczania do lokalnego

kontekstu. Najbliżej oryginalnego brytyjskiego czy francuskiego systemu pozostają szkoły międzynarodowe.

Certyfikat szkoły międzynarodowej jest uznawany za równoważny w europejskich placówkach, gdyż program i poziom nauczania jest identyczny z programem np. w Wielkiej Brytanii. Warto dodać, że brytyjski program nauczania zawiera w swoich założeniach wymiar globalny, oznacza to, iż tematyka globalna jest obecna na różnych przedmiotach.

TRYB PRACY

Tryb pracy wiąże się po części z programem nauczania, po części jest jednak uzależniony również od warunków geograficznych i klimatycznych. Warto pamiętać, że harmonogram pracy w polskiej szkole i szkole np. w Wietnamie może być zupełnie różny. Przerwy wakacyjne ze względu na chociażby klimat mogą przypadać w innym terminie, mieć różną długość, kiedy indziej przypadają święta narodowe lub religijne i związane z tym dni wolne. Zdarza się, że uczniowie zwłaszcza w obszarach wiejskich zostają w domu dłużej, aby pomóc rodzicom w polu. Dobrze więc zawczasu zapoznać się z trybem pracy partnerskiej szkoły i kalendarzem roku szkolnego aby dopasować harmonogramy współpracy.

ETOS SZKOŁY

Często szkoły mają jasno określoną misję i wizję swojej placówki i starają się ją realizować poprzez np. dobór przedmiotów, koła zainteresowań czy też etos pracy. Jest

to często podkreślane przez dyrekcję szkoły i jest wyróżnikiem placówki. Inskrypcja zawierająca przesłanie, jakim kieruje się szkoła jest zawarta w dokumentacji szkoły, papierze firmowym, czy na murze szkoły, dyrekcja i nauczyciele powołują się na nią przy okazji rozmaitych wydarzeń, apeli, spotkań. Przykładowa misja to „Przygotowanie nowego pokolenia obywateli szanujących pokój i drugiego człowieka”. Jeśli nasi partnerzy są przywiązani do swojej misji, jej realizacji, mogą kłaść duży nacisk, by umieścić ją w celach projektu – warto zapytać o misję szkoły, z którą rozpoczynamy współpracę.

METODY PRACY

Polska oświata od lat stara się zreformować swoje podejście do nauczania, a także metody pracy nauczycieli – możemy więc spotkać w Polsce placówki, w których popularne są metody aktywizujące i praca metodą projektu, czy ocenianie kształtujące. Możemy jednak spotkać wiele placówek, gdzie głównym i jedynym źródłem wiedzy jest wciąż nauczyciel, a wiedza i informacje encyklopedyczne są najważniejsze.

„Długo przed pojawieniem się Europejczyków w krajach Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej funkcjonował system edukacyjny. Był on mniej formalny, opierał się na nauce przez doświadczenie, pewnego rodzaju terminowaniu u osób posiadających określone umiejętności lub wiedzę, duży nacisk był kładziony na kształcenie właśnie umiejętności.

W krajach Południa przeważa ten drugi typ nauczania. Uczenie się przez powtarzanie i recytację, surowa dyscyplina (mundurki, kary cielesne), skupienie na zapamiętywaniu faktów, położenie nacisku na wiedzę, a nie na umiejętności – to spuścizna ery kolonialnej. Ten sposób nauczania ma swoje plusy – jest wyjściem w sytuacji, gdy w klasie jedynym posiadaczem podręcznika jest nauczyciel, brak jest ksera, a uczniów nie stać na zakup własnych materiałów.

W takiej sytuacji jedyną metodą jest czytanie nagłos lub przepisywanie książki na tablicę.

„Na cenę książek wpływało np. miejsce druku, kiedyś były one sprowadzane z Europy. Obecnie wiele krajów drukuje podręczniki na miejscu np. w Kenii drukowane są podręczniki dla Kenii, Tanzanii i Ugandy. Ich treść i ceny są dostosowane do lokalnych wymogów i potrzeb.

RELACJE WŁADZY

W większości placówek w krajach Południa relacje między pracownikami są mocno szlacheckie. Dystans i szacunek jakim cieszy się dyrekcja szkoły u nauczycieli i nauczyciele u uczniów oznacza praktycznie niekwestionowanie żadnych decyzji podejmowanych przez osobę stojącą wyżej w hierarchii. Z przełożonym nie dyskutuje się i nie zaskakuje się go nowymi pomysłami. Zawód nauczyciela jest często bardzo ceniony przez rodziców, nauczyciel jest wpływową osobą w społeczności lokalnej. Z uwagi na hierarchizację rady pedagogicznej rzadko zdarza się aby nauczyciele tworzyli zespół i wspólnie pracowali.

ŻYCIE POZA SZKOŁĄ

Szkoła, zwłaszcza w małych miejscowościach, jest ośrodkiem życia społecznego. Ma więc duży wpływ na życie społeczności. Z drugiej strony codzienne życie i jego problemy wpływają też na uczniów i nauczycieli. Uczniowie w krajach Południa są bardziej dojrzały i samodzielni niż ich rówieśnicy w Polsce oraz lepiej przygotowani do dorosłego życia. Mają dużo obowiązków, które muszą godzić ze szkołą np. pomoc w pracach domowych, na polu lub w sklepie rodziców. Na przykład w Kamerunie dzieci, idąc do szkoły, mają obowiązek brać ze sobą pojemnik na wodę, by w szkolnej studni nabrać wody i zanieść do domu.

Nauczyciele w krajach Południa mimo prestiżu jakim cieszy się ten zawód, ze względu na stan finansów publicznych

często nie otrzymują wynagrodzenia za swoją pracę, co oznacza konieczność znalezienia drugiej pracy. Konsekwencje obu tych zjawisk są podobne: zarówno uczniowie jak i nauczyciele mogą być w szkole zmęczeni lub nie mieć wystarczająco wysokiej motywacji do pracy.

[pytanie]

Które z przedstawionych cech i w jaki sposób mogą wpłynąć na wasze partnerstwo? Jakie rozwiązania ewentualnych problemów przychodzą wam do głowy?